

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню **бакалавра**
(бакалавра, магістра)

студента Дзюби Дарини Вадимівни
(ПІБ)

академічної групи 071-20-1
(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»
(офіційна назва)

на тему: Облік і аудит кредитних операцій комерційного банку (на прикладі
ПАТ «БАНК ВОСТОК»)

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Пашкевич М.С.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Пашкевич М.С.		

Дніпро
2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
міжнародних відносин
і аудиту

_____ Пашкевич М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

Студенту Дзюба Д.В. академічної групи 071-20-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему:

Облік і аудит кредитних операцій комерційного банку (на прикладі ПАТ
«БАНК ВОСТОК»)

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____
№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	06.05.24 — 15.05.24
2	ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	16.05.24- 28.05.24
3	АУДИТ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	29.05.24- 30.06.24

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Пашкевич М.С.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 06.05.2024 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 01.07.24 р.

Прийнято до виконання

_____ (підпис)

Дзюба Д.В.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 55 стр., 6 рис., 16 табл., 1 додаток, 20 джерел.

ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ, КРЕДИТНІ УГОДИ, ОВЕРДРАФТ, ФАКТОРИНГ, ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ, АУДИТ, КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК

Предмет дослідження - процеси обліку і аудиту кредитних операцій комерційного банку.

Об'єкт розроблення – банківська діяльність ПАТ «БАНК ВОСТОК».

Мета роботи – удосконалення бухгалтерського обліку і аудиту кредитних операцій комерційного банку.

Була проведена аналітична оцінка діяльності банку, включаючи SWOT-аналіз, для виявлення його сильних та слабких сторін, а також можливостей і загроз. Було детально визначено нормативно-правове забезпечення кредитних операцій, щоб з'ясувати усі вимоги та обмеження, які впливають на банківську діяльність. Крім того, були розглянуті поняття та економічна сутність обліку кредитних операцій, а також визначена облікова політика ПАТ «БАНК ВОСТОК» для забезпечення належного обліку та контролю. Був здійснений детальний аналіз бухгалтерського обліку кредитів та овердрафтів, урахуваючи нарахування відсотків, комісій, штрафів та пені. Особлива увага була приділена кредитній діяльності як об'єкту аудиту, і був проведений аудит кредитних операцій ПАТ «БАНК ВОСТОК». Під час аудиту були виявлені типові порушення в діяльності фінансових установ, і були надані рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту облікової діяльності з метою підвищення ефективності та зменшення ризиків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій, що спрямовані на вдосконалення бухгалтерського обліку та аудиту кредитних операцій банку, які сприятимуть підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	7
1.1 Особливості діяльності ПАТ «БАНК ВОСТОК»	7
1.2 Аналіз діяльності ПАТ «БАНК ВОСТОК»	12
1.3 Нормативне регулювання діяльності банку	19
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	23
2.1. Бухгалтерський облік кредитних операцій	23
2.2. Бухгалтерський облік кредитів, наданих юридичним особам	28
2.3 Бухгалтерський облік овердрафтів для юридичних осіб	34
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. АУДИТ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	40
3.1 Мета, завдання та джерела аудиту кредитних операцій банку	40
3.2 Внутрішній аудит кредитних операцій банку	41
3.3 Удосконалення обліку і аудиту кредитних операцій банку	45
Висновки до розділу 3	48
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Кредитні операції є основною діяльністю банків, і вони мають великий вплив на їхню фінансову стабільність. Аналіз і аудит цих операцій допомагає виявляти ризики та забезпечувати високий рівень безпеки для банківської системи. Регулятори фінансового ринку (Національний банк України) часто встановлюють обов'язкові вимоги щодо обліку та аудиту кредитних операцій для забезпечення дотримання нормативів капіталу та інших регулятивних вимог. Аудит кредитних операцій допомагає виявляти шахрайство та недобросовісні дії, що можуть призвести до втрат для банку. Ретельний облік та аналіз кредитних операцій дозволяє банкам оптимізувати свої ризики та підвищувати прибутковість шляхом ефективного керування портфелем кредитів.

Отже, тема обліку і аудиту кредитних операцій комерційного банку залишається ключовою для забезпечення стабільності, ефективності та безпеки фінансової системи.

Актуальним питанням та проблемам обліку і аудиту банківських операцій присвячені праці багатьох авторів. Петраковська О. В. досліджувала мету та завдання аудиту кредитних операцій банку [1], Малкіна Я.Д. аналізувала нову класифікацію витрат та систему управлінського обліку розрахунків за податковими зобов'язаннями банків України [2], Іванов А.І. займався удосконаленням обліку нарахованих доходів за кредитними операціями банків [3], Бондаренко Н. та Ситенко Н. займалися удосконаленням обліку кредитних операцій у ломбардах [4], Мордовцев О., Казанський М. вивчали міжнародні стандарти фінансової звітності як інструмент нормативно-правового забезпечення операцій з кредитним портфелем банків України [5].

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи удосконалення бухгалтерського обліку і аудиту кредитних операцій комерційного банку.

Досягнення поставленої мети викликало потребу у вирішенні наступних завдань:

- Провести аналіз діяльності банку, щоб надати його характеристику.

- Визначити напрямки та економічну суть фінансової діяльності в системі обліку.
- Проаналізувати існуючу систему обліку кредитів банку та зробити висновки щодо можливостей його поліпшення.
- Здійснити аудиторську перевірку ведення обліку кредитних операцій, використовуючи методологію внутрішнього аудиту банку.
- Розробити шляхи удосконалення організації обліку та аудиту операцій з кредитування юридичних осіб у ПАТ «БАНК ВОСТОК».

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є процеси обліку і аудиту кредитних операцій комерційного банку.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи є банківська діяльність ПАТ «БАНК ВОСТОК».

При виконанні кваліфікаційної бакалаврської роботи були використані методи аналізу та синтезу, що застосовувалися при визначенні основних банківських категорій, формуванні висновків про діяльність банку, дедукції та індукції (при дослідженні та формулюванні загальних методик виконання операцій), метод порівняння (при порівнянні поглядів щодо визначення поняття «кредит»), аналітичний та графічний методи (при вивченні діяльності банку), методи горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу (при вивченні фінансового стану банку) та інші.

Інформаційною та правовою базою дослідження обліку кредитних операцій банку з юридичними особами є законодавчі та нормативні акти України, матеріали Національного банку України, методичні матеріали, дані мережі Інтернет, статті вітчизняних і зарубіжних учених з теорії та методики обліку і контролю кредитних операцій банку, інструкції та інші матеріали ПАТ «БАНК ВОСТОК».

РОЗДІЛ 1

АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Особливості діяльності ПАТ «БАНК ВОСТОК»

У зв'язку із приєднанням України до Багатосторонньої угоди CRS та набранням 28.04.2023 чинності Закону України від 20.03.2023 №2970-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки», ПАТ «БАНК ВОСТОК», як фінансовий агент зобов'язаний здійснювати заходи належної комплексної перевірки фінансових рахунків клієнтів та серед власників рахунків (у певних випадках і серед їх контролюючих осіб) виявляти осіб, які є податковими резидентами інших підзвітних юрисдикцій-партнерів з обміну інформацією. Інформація про такі рахунки у вигляді звіту про підзвітні рахунки подається до Державної податкової служби України [6].

З метою забезпечення проведення належної комплексної перевірки Банку потрібно визначати резидентство усіх клієнтів, незалежно від того, чи є вони резидентами країн, включених до переліку підзвітних юрисдикцій CRS. Таким чином, при встановленні ділових відносин/відкритті рахунків та під час актуалізації даних всі клієнти Банку зобов'язані заповнювати документи самостійної оцінки Загального стандарту звітності CRS.

Банк надає банківські послуги фізичним та юридичним особам, у тому числі здійснює залучення депозитів та надання кредитів, інвестиції у цінні папери, перекази платежів по Україні та за кордон, обмін валют та інші послуги. Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (реєстраційне свідоцтво №157 від 19 листопада 2012 р.), що діє відповідно до Закону № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року [1]. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує повернення вкладникам депозитів до 200 тисяч гривень на одну особу у випадку прийняття рішення Національним банком України про віднесення

банку до категорії неплатоспроможних та початку процедури виведення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб банку з ринку.

Станом на 30 вересня 2023 року Банк мав 37 відділень у Дніпропетровській, Одеській, Херсонській, Миколаївській, Львівській, Черкаській, Київській, Харківській, Полтавській, Запорізькій та Сумській областях. Банк зареєстрований за адресою: вул. Курсантська 24, Дніпро, Україна. Підрозділи головного офісу Банку розташовані за адресою: вул. Канатна, 1-Б, Одеса, Україна, а також Крутогірний узвіз, 12, Дніпро, Україна.

Серед банків, які отримали високу стабільну оцінку в рейтингу, Банк «Восток» - єдиний український банк з приватним капіталом. Рейтинг Банку визначено за Національною рейтинговою шкалою, на що вказують літери «ua» у позначці кредитного рейтингу. Національна рейтингова шкала дозволяє виміряти розподіл кредитного ризику в економіці України без урахування суверенного ризику країни та призначена для використання на внутрішньому фінансовому ринку України. Динаміка кредитного рейтингу ПАТ «БАНК ВОСТОК» наведена на Рис.1.1:

№	Рейтингова дія	Дата	Рейтинг	Прогноз	Звіт
1	Присвоєння	30.09.2022	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-001-PR
2	оновлення	31.10.2022	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-002-ON
3	оновлення	17.02.2023	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-003-ON
4	оновлення	20.04.2023	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-004-ON
5	оновлення	27.07.2023	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-005-ON
6	оновлення	31.10.2023	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-006-ON
7	оновлення	26.03.2024	uaAAA	в розвитку	VOSTB-KRP-007-ON

Рис. 1.1 Динаміка кредитного рейтингу ПАТ «БАНК ВОСТОК»

Метою діяльності Банку є отримання прибутку від надання банківських та інших фінансових послуг (крім послуг у сфері страхування), а також іншої діяльності, здійснення якої Банком є можливим згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» [7] та чинного законодавства України, як у національній, так і в іноземній валютах. На Рис.1.2 наведені основні види діяльності банку:

Рис.1.2 Основні види діяльності ПАТ «БАНК ВОСТОК»

Основні досягнення банку наведені на Рис.1.3:

2022 рік

- **Банк Восток приєднався до POWER BANKING.** В грудні 2022 р. Банк Восток приєднався до об'єднаної банківської мережі НБУ POWER BANKING – до мережі чергових відділень банків України, які працюють під час блекауту. На сьогодні Банк Восток має 77% чергових відділень.
- **Банк Восток придбав облігації, які Канада випустила на підтримку України**
Зимою 2022 р. Банк Восток першим із українських банків придбав «Облігації суверенітету України», випущені урядом Канади. «Облігації суверенітету України» спрямовані на фінансову підтримку України. Гроші від продажу облігацій допоможуть уряду України продовжувати надавати основні послуги українцям.

2023

- **Банк Восток і Fozzy Group перемогли у номінації Best FinTech ecosystem у щорічній професійній премії Ukrainian Fintech Awards 2023**
Це нагорода за найкращу та найбільш інноваційну фінтех-екосистему в Україні. Разом з партнером довели, що навіть у воєнний час здатні реалізовувати нові проекти, підтримувати клієнтів та допомагати економіці.

Рис.1.3 Основні досягнення банку ПАТ «БАНК ВОСТОК»

Статутний капітал Банку становить 983 950 290,00 (Дев'ятсот вісімдесят три мільйони дев'ятсот п'ятдесят тисяч двісті дев'яносто) гривень 00 копійок і сформований за рахунок випуску акцій в електронній формі.

Статутний капітал поділений на 3 073 500 простих іменних акцій (далі - Акції), кожна номінальною вартістю 320,14 (Триста двадцять) гривень 14 копійок. Розмір внеску Мороховського Вадима Вікторовича до статутного фонду: 1 255 432 545,00 грн.

Вищі органи управління та контролю представлено на Рис.1.4:

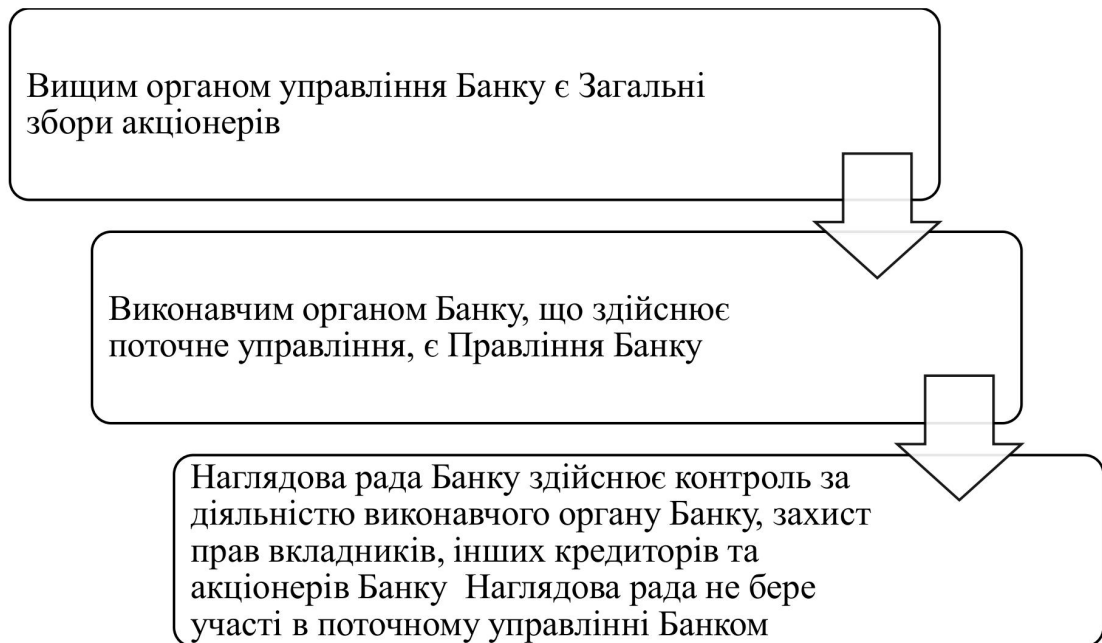

Рис. 1.4 Вищі органи управління та контролю ПАТ «БАНК ВОСТОК»

Залежно від економічного змісту всі види діяльності комерційних банків прийнято поділяти на три групи (Табл.1.1):

Таблиця 1.1

Види діяльності комерційних банків

Комерційний банк		
Пасивні операції	Активні операції	Послуги
Залучення депозитів юридичних осіб	Надання кредитів юридичним особам	Розрахункові послуги
Залучення вкладів фізичних осіб	Надання кредитів фізичним особам, банкам	Касові послуги
Отримання кредитів від банків	Вкладення в цінні папери	Трастові послуги
Випуск цінних паперів	Формування касових	Посередницькі,

	залишків, резервів та інших активів	консультаційні та інші
--	-------------------------------------	------------------------

За способом відображення у балансі операції комерційних банків поділяються на:

- 1) активні (вкладення коштів);
- 2) пасивні (залучення ресурсів);
- 3) позабалансові.

Зробимо класифікацію комерційних банків за ознаками у Таблиці 1.2:

Таблиця 1.2

Класифікація комерційних банків за ознаками

За формою власності	-державні; -приватні; -кооперативні.
За масштабами операцій	-роздрібні -оптові
За територіальним охопленням	-міжнародні; -регіональні; -банки, що ведуть діяльність у національному масштабі
За колом виконуваних операцій	-спеціалізовані; -універсальні
За порядком формування статутного фонду	-акціонерні товариства відкритого і закритого типу -пайові банки
За наявністю мережі	-філії -безфілійні

Також комерційні банки керуються певними принципами:

- 1) комерційний розрахунок;
- 2) автономія;
- 3) самоуправління;
- 4) комерційні банки належать до категорії підприємств - фінансових посередників і працюють за принципом: «Подешевше купити - подорожче продати»;
- 5) всі гроші, всі ресурси банку повинні максимально працювати;

б) банківська комерція повинна діяти за принципом.

1.2 Аналіз діяльності ПАТ «БАНК ВОСТОК»

Будь-яка організація, включаючи банки, працює в умовах, що постійно змінюються, які характеризують його середовище. Аналіз цього середовища зводиться до спостереження за змінами макросередовища. Метою аналізу ринку є отримання інформації про нові ринкові можливості, а також потенційні проблеми та загрози, з якими можуть зіткнутися банки. Тому для аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища ПАТ «БАНК ВОСТОК» необхідно використовувати метод SWOT-аналізу.

На підставі отриманих даних можемо побачити які є можливі варіанти використання сильних сторін і можливостей в розробці стратегій банку, нейтралізуючі слабкі сторони та зовнішні загрози. Поле «SO» потребує стратегії підтримки та розвитку сильних сторін підприємства в напрямку реалізації шансів зовнішнього оточення; поле «ST» передбачає стратегію використання сильних сторін підприємства з метою пом'якшення загроз зовнішнього середовища; поле «WO» передбачає розробку стратегії подолання слабостей підприємства за рахунок можливостей зовнішнього середовища; поле «WT» передбачає розробку стратегії подолання загроз та усунення слабостей підприємства.

За допомогою цього підходу розглянемо сильні та слабкі сторони банку, а також його можливості та загрози у вигляді таблиці у Таблиці 1.3:

Таблиця 1.3

SWOT – АНАЛІЗ ПАТ «БАНК ВОСТОК»

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє середовище	<p>Strengths (сильні сторони)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Банк входить до Fozzy Group – однієї з найбільших торгово-промислових груп в Україні. 2. Прийнятна концентрація активних операцій Банку, яка знижує його чутливість до кредитного ризику. 3. Прийнятна диверсифікація пасивних операцій Банку, а це знижує його чутливість до ризику ліквідності. 4. Достатня якість клієнтського 	<p>Weaknesses (слабкі сторони)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Текучість кадрів на низьких посадах 2. Висока вартість повернутих ресурсів для іпотечного кредитування і низька привабливість кредитування для населення із-за високої вартості кредитів 3. Висока вартість інших деяких послуг, в порівнянні з

	кредитного портфелю. 5. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. 6. Високий рівень фінансової прозорості та інформаційної відкритості Банку. 7. Наявність програмного комплексу для дистанційного здійснення операцій з клієнтами «Клієнт-Банк».	конкурентами 4. Незручний мобільний додаток, але постійно розвивається.
Зовнішнє середовище	Opportunities (можливості) 1. Стабілізація економічного зростання в Україні. 2. Зростання інвестиційної активності 3. Збільшення долі ринку. 4. Удосконалення системи управління ризиками. 5. Підвищення безпеки праці в відділеннях банку. 6. Розширення долі на світовому ринку. 7. Наявність тісних контактів із іншими організаціями 8. Погіршення позицій конкурентів; 9. Збільшення частки ринку 10. Позитивні оцінки міжнародних рейтингових агентств	Threats (загрози) 1. Банк має підвищену чутливість до впливу загальнополітичних, регіональних та макроекономічних джерел ризику. 2. Вихід на ринок нових конкурентів. 3. Економічна криза. 4. Ріст інфляційних та відсоткових ставок. 5. Спад економічної активності споживачів банківських послуг 6. Текучість кадрів 7. Низька платоспроможність населення 8. Високі темпи зростання не тільки об'ємів кредитування, але і ризикованості даних операцій.

Проаналізувавши дану таблицю можна зробити висновок, що Банк має як позитивні так і негативні сторони. Тобто ще є до чого рухатись та вдосконалюватись. З власного спостереження даний об'єкт дослідження намагається завжди йти на зустріч своїм постійним клієнтам і звичайно до тих, хто тільки доєднався. Хоч це і маловідомий банк, проте в нього є велика кількість контрагентів як фізичних так і юридичних осіб майже у всіх областях України. У даний, дуже складний період для країни, він тримається на плаву та отримує прибутки.

Для аналізу фінансово-економічного стану банку ПАТ «БАНК ВОСТОК» була використана фінансова звітність банку за 2022-2023 рр.

Горизонтальний, аналіз дає змогу вивчити динаміку активів у цілому й окремих їх видів у часі, порівнюючи показники звітності поточного та попереднього року.

У Таблиці 1.4 представлений горизонтальний аналіз банку:

Горизонтальний аналіз Звіту про фінансовий стан

ПАТ «БАНК ВОСТОК»

2022-2023 рр.

(у тисячах гривень)

АКТИВИ	на початок року	на кінець року	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	2	3	4	5
Грошові кошти та їх еквіваленти	3 274 234	3 214 337	-59 897	-1,83%
Кредити та аванси банкам	184 581	368 094	183 513	99,42%
Кредити та аванси клієнтам	7 021 936	8 874 102	1 852 166	26,38%
Інвестиції в цінні папери	5 269 798	6 310 164	1 040 366	19,74%
Похідні фінансові активи	-	19 106	19 106	100,00%
Відстрочені податкові активи	2 750	2 577	-173	-6,29%
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	32 533	40 984	8 451	25,98%
Основні засоби	106 215	90 936	-15 279	-14,38%
Активи з права користування	61 314	83 169	21 855	35,64%
Інші фінансові активи	277 614	424 712	147 098	52,99%
Інші нефінансові активи	26 295	58 176	31 881	121,24%
ВСЬОГО АКТИВІВ	16 257 270	19 486 357	3 229 087	19,86%
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	на початок року	на кінець року	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	2	3	4	5
Кошти банків	79 986	44 796	-35 190	-44,00%
Кошти клієнтів	14 490 307	17 383 980	2 893 673	19,97%
Орендні зобов'язання	59 947	77 720	17 773	29,65%
Похідні фінансові зобов'язання	6 967	-	-6 967	-100,00%
Інші залучені кошти	372 653	309 211	-63 442	-17,02%
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	1 311	1 336	25	1,91%
Забезпечення винагород працівникам	29 535	35 120	5 585	18,91%

Продовж.табл.1.4

Інші фінансові зобов'язання	43 550	69 613	26 063	59,85%
Інші нефінансові зобов'язання	17 626	20 009	2 383	13,52%
Поточні податкові зобов'язання	11 872	19 383	7 511	63,27%
Субординований борг	111 740	206 792	95 052	85,07%
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	15 225 494	18 167 960	2 942 466	19,33%
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Статутний капітал	841 955	983 950	141 995	16,86%
Резервні та інші фонди банку	31 501	38 996	7 495	23,79%
Інші резерви	8 012	-1 585	-9 597	-119,78%
ВСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	1 031 776	1 318 397	286 621	27,78%
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	16 257 270	19 486 357	3 229 087	19,86%

Наведені дані дозволяють зробити такі висновки:

1. Загальна сума активів збільшилася на 3 229 087,00 грн. або більш, ніж на 20%. Це збільшення відбулось переважно за рахунок значного зростання обсягів кредитів та авансів клієнтам та інвестицій в цінні папери. Абсолютна величина збільшення у кредитів та авансів клієнтам та інвестицій в цінні папери склала 1 852 166 тис. грн і 1 040 366 тис. грн відповідно або більше, ніж 20-25% їх річної величини.

2. При аналізі зобов'язань ПАТ «БАНК ВОСТОК» слід зазначити, що зобов'язання підприємства збільшилися на 2 942 466 тис. грн. (19%). Це відбулося внаслідок збільшення суми коштів наданих клієнтам (на 2 893 673 тис. грн).

3. Власний капітал банку також збільшився майже на 30% (286 621 тис. грн). Слід відмітити збільшення статутного капіталу банку на 17% (141 995 тис. грн).

Аналіз фінансових показників Банку свідчить про стабільне зростання показників як по кількісним (збільшення активів, капіталу), так і по якісних (збільшення прибутку) критеріях, що підтверджує вірність обраної стратегії та виваженість підходів з боку керівництва щодо управління Банком. Один з

пріоритетних напрямів Банку на наступні роки – підтримання ліквідності на достатньому рівні, а також забезпечення своєчасного впровадження законодавчих вимог та найефективніших методів та систем управління ліквідністю.

Політика управління активами полягає у діяльності Банку, направленої на розміщенні власних та залучених коштів з метою отримання прибутку та забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності Банку. Банк дотримується принципів виваженого фінансового менеджменту при формуванні та управлінні структурою активів та пасивів, ефективного управління співвідношенням окремих джерел та видів зобов'язань, формування оптимальної структури балансу, підвищення платоспроможності та зміцнення фінансової стійкості.

У процесі вертикального, або структурного аналізу активів визначається питома вага активів за їх цільовим використанням, ступенем ліквідності, рівнем дохідності, а також склад та структура кожного виду активів: кредитного портфеля, портфеля цінних паперів, високоліквідних та інших активів. Вертикальний аналіз структури балансу дає змогу робити висновки про перерозподіл вкладень у різні види активів і про зміни джерел фінансування підприємства. Результати цього аналізу використовуються в процесі оцінки якості складу активів та їх оптимізації.

У Таблиці 1.5 представлений вертикальний аналіз банку:

Таблиця 1.5

Вертикальний аналіз Звіту про фінансовий стан

ПАТ «БАНК ВОСТОК»

2022-2023 рр.

(у тисячах гривень)

АКТИВИ	на початок року	на кінець року	Частка у % до суми балансу на початок року	Частка у % до суми балансу на кінець року
1	2	3	4	5

Продовж.табл.1.5

Грошові кошти та їх еквіваленти	3 274 234	3 214 337	20,14%	16,50%
Кредити та аванси банкам	184 581	368 094	1,14%	1,89%
Кредити та аванси клієнтам	7 021 936	8 874 102	43,19%	45,54%
Інвестиції в цінні папери	5 269 798	6 310 164	32,42%	32,38%
Похідні фінансові активи	-	19 106	0,00%	0,10%
Відстрочені податкові активи	2 750	2 577	0,02%	0,01%
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	32 533	40 984	0,20%	0,21%
Основні засоби	106 215	90 936	0,65%	0,47%
Активи з права користування	61 314	83 169	0,38%	0,43%
Інші фінансові активи	277 614	424 712	1,71%	2,18%
Інші нефінансові активи	26 295	58 176	0,16%	0,30%
ВСЬОГО АКТИВІВ	16 257 270	19 486 357	100,00%	100,00%
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Кошти банків	79 986	44 796	0,53%	0,25%
Кошти клієнтів	14 490 307	17 383 980	95,17%	95,68%
Орендні зобов'язання	59 947	77 720	0,39%	0,43%
Похідні фінансові зобов'язання	6 967	-	0,05%	0,00%
Інші залучені кошти	372 653	309 211	2,45%	1,70%
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	1 311	1 336	0,01%	0,01%
Забезпечення винагород працівникам	29 535	35 120	0,19%	0,19%
Інші фінансові зобов'язання	43 550	69 613	0,29%	0,38%
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	на початок року	на кінець року	Частка у % до суми балансу на початок року	Частка у % до суми балансу на кінець року
1	2	3	4	5
Інші нефінансові зобов'язання	17 626	20 009	0,12%	0,11%
Поточні податкові зобов'язання	11 872	19 383	0,08%	0,11%
Субординований борг	111 740	206 792	0,73%	1,14%
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	15 225 494	18 167 960	100,00%	100,00%
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Статутний капітал	841 955	983 950	81,60%	74,63%

Продовж.табл.1.5

Результат від операцій з акціонером	-383	10 051	-0,04%	0,76%
Нерозподілений прибуток	150 691	286 985	14,61%	21,77%
Резервні та інші фонди банку	31 501	38 996	3,05%	2,96%
Інші резерви	8 012	-1 585	0,78%	-0,12%
ВСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	1 031 776	1 318 397	100,00%	100,00%
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	16 257 270	19 486 357		

Аналізуючи вертикально дані балансу ПАТ «БАНК ВОСТОК», можна зробити такі висновки:

1. Частка кредитів та авансів клієнтам у балансі банку є значною: станом на 2023 рік вона становила 45,5%, що на 2,4% більше, ніж у 2022 році. Збільшення цього розділу балансу має важливе значення у фінансовому результаті, оскільки головним джерелом прибутку є кредити.

2. Також більшу частку балансу займає розділ «інвестиції в цінні папери». За 2023 рік сума в грошовому вимірі збільшилася, проте, якщо порівнювати частки у відсотках до суми балансу, то показник зменшився на 0,04% в порівнянні з 2022 роком. Купівля та продаж цінних паперів з кожним роком набирають популярності серед клієнтів, оскільки це пасивний вид доходу.

3. Якщо проаналізувати статтю балансу про зобов'язання, то найбільшу частку займають «кошти клієнтів» - 95,68% за 2023 рік, що на 0,51% більше, ніж показники 2022 року. Це основний показник розділу зобов'язань, він має як і позитивне, так і негативне значення у фінансовій діяльності банку.

4. Аналізуючи показники статті балансу «власний капітал» у грошовому вимірі, то частка статутного капіталу збільшилася на 141 995 ти. грн, а у відсотковому вимірі, в порівнянні з попереднім (2022 р.), зменшилася на 6,97%, оскільки збільшилася частка нерозподіленого прибутку, на 7,16%.

1.3 Нормативне регулювання діяльності банку

Нормативне регулювання діяльності банку базується на комплексі законодавчих актів, регуляторних положень і внутрішніх правил, що стосуються фінансової сфери. Основні аспекти нормативного регулювання включають (Рис.1.5):

Банківське законодавство

- Це набір законів і правил, які визначають правовий статус банків, їхню діяльність, процедури реєстрації, ліцензування, капіталовкладення та інші аспекти їхньої роботи. Це також включає в себе законодавство про банківську та фінансову конфіденційність.

Монетарна політика

- Це набір заходів, що застосовуються центральним банком для регулювання грошового обігу та стабілізації економіки. Це включає визначення процентних ставок, резервних вимог, кредитних стандартів та інших інструментів монетарної політики.

Фінансові стандарти та вимоги

- Банки зазвичай повинні відповідати певним фінансовим стандартам і вимогам, які встановлюються національними або міжнародними фінансовими організаціями. Це може включати вимоги щодо звітності, капіталу, ризиків та інші аспекти діяльності банку.

Законодавство про захист споживачів

- Це закони та правила, спрямовані на захист прав та інтересів клієнтів банку. Це включає в себе правила щодо відкриття рахунків, кредитних послуг, страхування депозитів та інші аспекти взаємовідносин між банком і клієнтами.

Рис. 1.5. Основні аспекти нормативного регулювання

Проаналізувавши діяльність банку, можна дійти висновку, що ПАТ «БАНК ВОСТОК» керується нормативними актами, що висвітлені у Таблиці 1.6:

Таблиця 1.6

Нормативні документи

№ з/п	Назва	Мета
1.	Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України [9]	Це Положення встановлює основні вимоги щодо організації бухгалтерського обліку в банках України

Продовж.табл.1.6

2.	Закон України про банки і банківську діяльність [10]	Цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків.
3.	Положення про визначення критеріїв для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки [11]	Ці Положення встановлює основні критерії для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки.
4.	Закон України Про Національний банк України [12]	Цей Закон висвітлює всі аспекти діяльності Національного банку України.
5.	Цивільний Кодекс України [13]	Регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.
6.	МСФЗ [14]	Стандарти ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності
7.	Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України [15]	Ці Положення встановлює обов'язкові мінімальні вимоги до організації функції внутрішнього аудиту та ефективної її діяльності в банку/філії іноземного банку/банківській групі на території України (далі - банк).
8.	План рахунків бухгалтерського обліку банків України [16]	План рахунків розроблений для забезпечення потреб складання фінансової звітності. План рахунків надасть змогу здійснювати детальний і повний облік усіх банківських операцій, а також своєчасно надавати детальну інформацію керівництву банку, Національному банку України, податковим, статистичним та іншим користувачам.
9.	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [17]	Встановлює порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, визначає характеристику і коротке призначення рахунків для відображення інформації за типовими операціями.
10.	Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України [18]	Ці Інструкції встановлює основні вимоги щодо відображення в бухгалтерському обліку операцій банків із фінансовими інструментами (кредитами, вкладками (депозитами), цінними паперами, іншими фінансовими інвестиціями, що не оформлені цінними паперами).
11.	Постанова Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [19]	Ці Правила визначають методологічні засади відображення в бухгалтерському обліку інформації про доходи і витрати та порядок застосування банками основних принципів бухгалтерського обліку під час визнання доходів і витрат, крім тих доходів і витрат, які підпадають під сферу застосування МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».
12.	Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг [20]	Ця Конвенція регулює договори факторингу і відступлення права грошової вимоги

Це основні нормативні та законодавчі документи спрямовані на забезпечення стабільності фінансової системи, захисту прав споживачів та ефективного функціонування банківської системи в цілому.

Висновки до розділу 1

Дослідження особливостей функціонування ПАТ «БАНК ВОСТОК» у сучасних умовах господарювання дозволило зробити наступні висновки:

1. ПАТ «БАНК ВОСТОК» пропонує широкий спектр банківських послуг як фізичним, так і юридичним особам. Ці послуги включають залучення депозитів, надання кредитів, інвестування в цінні папери, здійснення переказів платежів як в межах України, так і за кордон, валютний обмін та інші фінансові операції. Основною метою діяльності цього комерційного банку є отримання прибутку через надання різноманітних фінансових послуг. Серед них можна виділити фінансовий лізинг, залучення фінансових активів з подальшим їх поверненням, надання гарантій, факторинг, кредити овердрафт, брокерську та субброкерську діяльність, а також інші фінансові операції.

2. Аналіз фінансових показників банку, проведений за методом горизонтального аналізу, показує стабільний та постійний ріст як кількісних (збільшення активів та капіталу), так і якісних (зростання прибутку) показників. Це свідчить про вірність обраної стратегії та збалансованість підходів у керівництві банком. Вертикальний аналіз структури балансу дозволив зробити висновки щодо перерозподілу вкладень у різні види активів та змін у джерелах фінансування банку. Доля кредитів та авансів клієнтам в балансі банку зросла порівняно з попереднім роком. Це збільшення має ключове значення для фінансового результату, оскільки основним джерелом прибутку є саме кредитування. Збільшення частки статутного капіталу свідчить про розширення фінансових можливостей банку, що дозволяє йому надавати кредити в більших обсягах.

3. Нормативне регулювання діяльності банку базується на комплексі законодавчих актів, регуляторних положень і внутрішніх правил, що стосуються фінансової сфери. Ці аспекти нормативного регулювання спрямовані на забезпечення стабільності фінансової системи, захисту прав споживачів та ефективного функціонування банківської системи в цілому.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1. Бухгалтерський облік кредитних операцій

Бухгалтерський облік - процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [16]. Сутність бухгалтерського обліку визначається такими його властивостями:

- систематичне і послідовне відображення всіх господарських операцій у міру їх здійснення;
- документальне обґрунтування господарських операцій;
- застосування різних способів обробки облікової інформації - рахунків, подвійних записів, балансу та ін.

В національній практиці кредитних операцій виокремлюються наступні етапи:

- заключення кредитного договору;
- облік забезпечення кредиту (заставленого майна і гарантій);
- відкриття кредитного рахунку і видача кредиту;
- нарахування і отримання відсотків;
- формування резервів під кредитні ризики;
- повернення кредиту;
- облік непогашених кредитів і процентів по закінченню терміну їх погашення;
- погашення кредиту і процентів за рахунок коштів покриття кредитних ризиків [17].

Зобов'язання банку разом з кредитним договором відображаються записами:

– оформлений кредитний договір:

Дт 9819 – Кт 9910 (на суму кредиту або за умовною оцінкою);

– зобов'язання банку щодо видачі кредиту:

Дт 9100 (для банків), 9129 (для клієнтів) - Кт 9900.

Принципи бухгалтерського обліку - це основні засади, на яких здійснюються його функції в мікроекономічному середовищі, тобто для суб'єктів господарської діяльності. Вони формуються відповідно до національних особливостей і соціально-економічного розвитку країни, форми власності, капіталу, способів господарювання. В Україні найважливішими в бухгалтерському обліку є принципи автономності, безперервності, доказовості, грошової оцінки, собівартості, обачності, закріплення власності, дискретності, нарахування, суттєвості, правомочності, відповідності, облікової політики, реалізації та періодизації.

Отже, основні принципи бухгалтерського обліку взаємопов'язані, вони забезпечують його функціонування в мікроекономічному середовищі (інформаційному, контрольному та загальноекономічному).

Кредитна операція – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів із такої суми (відстрочення платежу). Кредитні операції посідають ключове місце з-поміж активних операцій комерційних банків. У більшості банків позичкові рахунки складають не менше половини їх сукупних активів і забезпечують близько 70 % від отриманих ними доходів. До кредитних операцій належать: позичкові операції, операції кредитного характеру та послуги кредитного характеру.

Відділ обліку та контролю банківських операцій з клієнтами обслуговує кредити юридичних осіб, але іноді проводять також операції з кредитами фізичних осіб. Рахунки обліку кредитів юридичних та фізичних осіб дещо відрізняються, але не суттєво. Дуже важливо звертати увагу в якому типі заноситься угода в програмне забезпечення банку, оскільки від цього залежить

на яких рахунках здійснюватиметься подальший облік кредитної угоди. Важливо також розрізнити якою є кредитна лінія: відновлювальна лінія або невідновлювальна. У кожного типу є своя особливість обліку зобов'язань. Якщо у відновлювальній лінії клієнт може брати транші, сплачувати заборгованість і знову брати транш з ліміту, то в невідновлювальній кредитній лінії, позичальник може право взяти кредит лише раз, без можливості відновлення зобов'язань банку після погашення.

Детальніше послідовність відображення в обліку кредитних операцій розглянемо на Рис. 2.1:

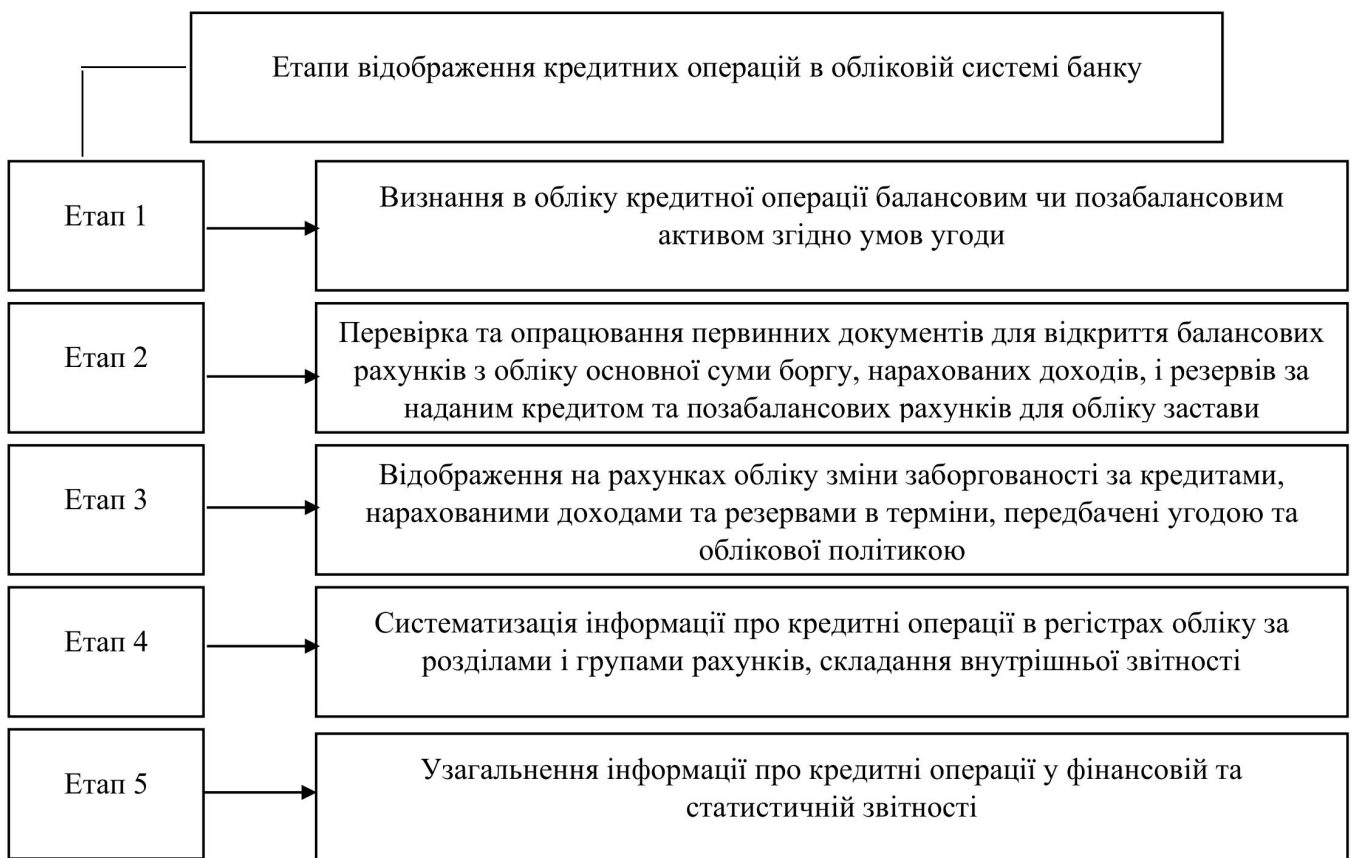

Рис. 2.1. Послідовність відображення кредитних операцій в обліковій системі банку

Фінансовий облік кредитних операцій банку здійснюється у відповідності до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [21], на основі якого банк самостійно розробляє внутрішні інструкції ведення бухгалтерського

обліку операцій з кредитами, кредитами овердрафт, факторинг. Які також включають в себе робочий план аналітичних рахунків.

Відображаючи кредитні операції на рахунках бухгалтерського обліку, насамперед беруть до уваги цільове спрямування кредиту, що має перевагу над його формою. У кожній групі рахунків для відображення конкретних кредитних операцій відокремлюються рахунки для обліку наданих кредитів (у т. ч. короткострокових та довгострокових), неамортизованої премії та неамортизованого дисконту за наданими кредитами, простроченої заборгованості за наданими кредитами, нарахованих доходів та прострочених нарахованих доходів.

Для відображення кредитів у плані рахунків банку передбачено 2-й клас рахунків, а забезпечення відображаються на рахунках 9-го класу. Бухгалтерський облік кредитних операцій характеризується тим, що на дату укладення договору банк обліковує зобов'язання з кредитування на позабалансових рахунках. У разі надання кредиту сума зобов'язання з кредитування зменшується на суму наданих коштів і відображається в бухгалтерському обліку на балансових рахунках.

Пролонговані кредити відображають у Плані рахунків також за звичайними рахунками з обліку короткострокової або довгострокової заборгованості в розрізі напрямів та видів кредитування, тобто без виокремлення від попередніх рахунків обліку.

Вирізняють також певні особливості бухгалтерського обліку кредитних операцій різних видів:

1) Кредити овердрафт (кредити до одного року) обліковуються на дату укладення договору відповідно до якого передбачається кредитування рахунку клієнта, який відображається в обліку як позикова заборгованість з кредитування. Суми за наданими кредитами у формі овердрафт відображається в обліку за дебетом поточних рахунків клієнтів на вимогу юридичних осіб. Якщо клієнт не користується наданими коштами, то на рахунку позикової заборгованості відображається кредитовий оборот;

2) Облік факторингових операцій полягає в тому, що на дату укладення договору факторингу сума, яку фактор (банк) зобов'язується сплатити клієнту відображається за позабалансовими рахунками. Отримані, відповідно умов договору, розрахункові документи клієнта обліковуються за номінальною вартістю на позабалансових рахунках.

3) Операція з обліку векселів (авалів) відображається на рахунках з обліку кредитів. Якщо банк купує вексель з метою подальшого продажу або довгострокового пред'явлення до погашення, то в обліку його відображають на рахунках обліку цінних паперів у портфелі банку на продаж. На дату відкриття угоди про врахування авалю банк відображає в обліку суму зобов'язань з кредитування на позабалансових рахунках.

Завданням бухгалтерії є перевірка правильності заведення в програмі Відділом адміністрування угоди згідно умов, що в ній прописані. За наявності помилок їх виправити та проконтролювати, бо якщо завести угоду в неправильному типі, то виправити це потім набагато складніше. Цьому відділу потрібно перевірити чи правильно занесли тип угоди, дати початку та кінця кредиту, суму кредиту, яка це лінія (відновлювальна чи невідновлювальна), розмір ставки та її тип (фіксована чи змінювана), штрафи, пені, комісії, чи правильно проставлені всі потрібні параметри, щоб угода працювала коректно. І тільки тоді відкривати всі необхідні рахунки, саму угоду та нарахувати комісії відповідно умов договору та проконтролювати їх сплату. Якщо ж клієнт не сплачує комісію, то вона переноситься на рахунки простроченої заборгованості.

Відновлювальна кредитна лінія (далі - ВКЛ) - це форма кредиту, за якою протягом встановленого кредитним договором строку, позичальник має право повністю або частково отримувати кредит в межах свого ліміту. ВКЛ передбачає можливість поновлення кредиту в терміни, обумовлені кредитним договором, після погашення (повного або частково) кредиту, в межах чинного ліміту кредитування. Невідновлювальна кредитна лінія – це протилежне значення ВКЛ. Клієнт має право взяти кредит від встановленого ліміту без можливості повторної вибірки сум, внесених позичальником для погашення

кредиту. Вибірка та погашення кредиту відповідно до встановленого графіка. При тому рахунки обліку не відрізняються один від одного. Облік кредитів ведеться на облікових рахунках другого класу.

Існує чотири види кредитів, що представлені у Таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

Різновиди кредитів та рахунки бухгалтерського обліку

№ з/п	Назва	Визначення	Рахунок обліку
1	Кредити в поточну діяльність	Кредит, який надають банки юридичним особам переважно для вирішення таких завдань: збільшення основного та оборотного капіталу об'єктів господарювання; тимчасове нагромадження запасів товарно-матеріальних цінностей, готової продукції, товарів.	2063
2	Іпотечні кредити	Особлива форма кредиту, пов'язана з наданням позик під заставу нерухомого майна - землі, виробничих або житлових будівель тощо.	2083
3	Придбані створені (знецінені) кредити	Фінансові активи, за якими є об'єктивні докази збитку чи спостерігаються одна або декілька подій, що мають негативний вплив на очікувані майбутні грошові потоки за таким фінансовим активом.	2043
4	Придбані створені (знецінені) іпотечні кредити	Іпотечний кредит, за яким є об'єктивні докази збитку чи спостерігаються одна або декілька подій, що мають негативний вплив на очікувані майбутні грошові потоки за таким фінансовим активом.	2045

Саме такими бухгалтерськими рахунками другого класу користується ПАТ «БАНК ВОСТОК» для обліку кредитів наданих юридичним особам. Вони викладені у інструкції, яка розроблена відповідно чинного законодавства та на підставі затверджених внутрішніх документів Банку, діючих на час проведення операцій.

2.2. Бухгалтерський облік кредитів, наданих юридичним особам

Бухгалтерський облік кредитних операцій здійснюється згідно з економічною суттю цих операцій за балансовими та позабалансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Банк відображає в бухгалтерському обліку продаж активів та послуг з відстроченням платежу відповідно до їх економічної суті за рахунками з обліку кредитів. Облік кредитних операцій здійснюється згідно МСФЗ, а сума строки та умови кредитів визначаються між Банком та Позичальником на договірних умовах.

ПАТ «БАНК ВОСТОК» здійснює класифікацію та оцінку фінансових активів, виходячи з бізнес-моделі, яку він використовує для управління цими активами, та характеристик грошових потоків, передбачених договором. Банк визначає бізнес-модель не для кожного активу, а на рівні груп фінансових активів, якими управляє в сукупності для досягнення певної бізнес-цілі.

Облік наданих кредитів юридичним особам включає:

- 1) первісне визнання за справедливою вартістю;
- 2) подальший облік в залежності від обраної бізнес-моделі та характеристик грошових потоків, передбачених договором:
 - за амортизованою собівартістю;
 - за справедливою вартістю через інший сукупний дохід;
 - за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
- 3) припинення визнання.

ПАТ «БАНК ВОСТОК», на основі затверджених Верховною Радою України інструкцій, склав власну в якій створив власний план рахунків обліку кредитів та кредитних ліній. План використаних рахунків для обліку кредитів представлений у Таблиці 2.2:

Таблиця 2.2

Перелік використаних рахунків

Рахунок	Ознака рахунку	Назва рахунку
1200	А	Кореспондентський рахунок в НБУ
1500	АП	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках
2063	А	Кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю

2066	АП	Неамортизована премія/дисконт за кредитами в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
2068	А	Нараховані доходи за кредитами в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
2083	А	Іпотечні кредити, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
2086	АП	Неамортизована премія/дисконт за іпотечними кредитами, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
2600	АП	Кошти на вимогу суб'єктів господарювання
2650	АП	Кошти на вимогу небанківських фінансових установ
2909	П	Інша кредиторська заборгованість за операціями з клієнтами банку (транзитний рахунок)
3578	А	Інші нараховані доходи
3600	П	Доходи майбутніх періодів
3801	АП	Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів
6025	АП	Процентні доходи за кредитами в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
6027	АП	Процентні доходи за іпотечними кредитами, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
6511	П	Комісійні доходи від кредитного обслуговування клієнтів
6320	П	Дохід від модифікації фінансових активів
6390	П	Дохід під час первісного визнання фінансових активів за вартістю, вищою/нижчою, ніж справедлива
7320		Витрати від модифікації фінансових активів
7390	А	Витрати під час первісного визнання фінансових активів за вартістю, вищою/нижчою, ніж справедлива
9129	А	Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам
9900		Контррахунки для рахунків розділів 90-95

У день укладання кредитного договору на підставі параметрів кредитного договору, занесених в автоматизовану банківську систему (далі- АБС), відповідальним працівником, при вечірньому закритті операційного дня автоматично формується проводка з кредиту 9900 в дебет 9129 – облік зобов'язань за кредитним договором. Якщо на дату операції кредит надається

у повній сумі, то зобов'язання з кредитування на позабалансовому рахунку 9129 не відображаються.

Протягом дії кредитного договору в т.ч. на дату операції, на позабалансовому рахунку 9129 відображається сума, яка розраховується:

-для відновлювальної кредитної лінії як (2.1):

$$9129 = L_{\text{поточний-Споточний}} \quad (2.1)$$

-для невідновлювальної кредитної лінії як (2.2):

$$9129 = \min(L_{\text{max}} - D_{\text{тоборот}}; L_{\text{поточний-Споточний}}) \quad (2.2),$$

де L_{max} – максимальна сума договору протягом усього терміну його дії,

$L_{\text{поточний}}$ – сума договору в поточний момент,

$D_{\text{тоборот}}$ – загальна сума наданого кредиту за весь термін його дії,

$S_{\text{поточний}}$ – розмір заборгованості за кредитом в поточний момент.

У день надання кредиту або в інших випадках, внаслідок яких необхідно здійснювати зменшення зобов'язань автоматично формується проводка на зменшення зобов'язань – з кредиту 9129 на дебет 9900. При погашення кредиту або у інших випадках, внаслідок яких необхідно здійснювати збільшення зобов'язань, автоматично формується проводка на збільшення зобов'язань з кредиту 9900 на дебет 9129.

Далі розглянемо повний процес обліку наданих кредитів, що представлений у Таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

Облік наданих кредитів

№ з/п	Назва операції	Дт	Кт
1.	Видача кредиту на рахунок у банку	2063, 2083	1200, 2600, 2650
2.	Облік нарахованої комісії за надання кредиту	3578	3600
3.	Облік неамортизованого дисконту:	3600	2066, 2086
	-в нац. валюті -в інозем. валюті	3600, 2066, 2086	3801, 3800

4.	Амортизація комісії	3600	6025, 6027
5.	Облік комісійного доходу	3600	6511
6.	Нарахування комісії згідно договору	3578	6025, 6027
7.	У разі надання кредиту за ставкою вищою або нижчою, ніж ринкова, банк визнає дохід або витрати і здійснює облік ринкового дисконту/премії на різницю між номінальною вартістю кредиту та його справедливою вартістю: -дохід -витрати	2066, 2086	6390
		7390	2066, 2086 (збиток)
8.	Облік ринкового дисконту/премії в іноземній валюті	2066,2086	3800
		3800	2066,2086
		3801	6390
		7390	3801
9.	Нарахування процентів на строкове/прострочене тіло по кредиту: -в нац. вал. -в іноз.вал.	2068,2088	6025,6027
		2068,2088	3800
		3801	6025,6027
10.	Амортизація дисконту/премії при нарахуванні процентів (також здійснюється в іноземній валюті)	2066,2086 (6025,6027)	6025,6027 (2066,2086)
11.	Погашення по тілу кредиту	2600,2650, 2909	2063,2083, 2909
12.	Перенесення частини тіла на рахунки простроченої заборгованості	2063,2083	2063,2083
13.	Корекція зобов'язань: -збільшення -зменшення	9129	9900
		9900	9129
14.	Перенесення процентів на рахунки простроченої заборгованості	2068,2088	2068,2088
15.	Погашення строкового/простроченого тіла по кредиту	2600,2650, 2909	2909 та 2063,2083
16.	Погашення строкових/прострочених процентів по кредиту	2600 та 2909	2909 та 2068,2088
17.	Погашення процентів нарахованих на прострочене тіло	2600 та 2909	2909 та 2068,2088
18.	Списання зобов'язань по кредиту	9900	9129

Також, час від часу по кредитним угодам відбуваються певні модифікації. Це може бути зміна ліміту, процентної ставки, графіка лімітів та

графіка виплат/погашень. При збільшенні ліміту відбувається коригування зобов'язань, що супроводжується проведенням з кредиту 9900 на дебет 9129 . При зменшенні проведення має такий вигляд: Дт 9900 та Кт 9129. Потім відбувається коригування дисконту/премії приз міні умов кредитування. При цьому може бути як дохід так і збиток від модифікації:

1) дохід – Дт 2066,2086 - Кт 6320

2) збиток – Дт 7320 – Кт 2066,2086

При модифікації таж може змінюватися тип ставки відсотка. Всього існує два види процентних ставок: фіксована та змінювана (плаваюча).

Фіксована процентна ставка є незмінною протягом усього строку дії кредитного договору, крім випадків порушення позичальником умов кредитного договору (наприклад запізнення з виплатою за основним боргом та відсотками, проте на період військового часу підвищена ставка відсотка за прострочену частину не застосовується. Принцип змінюваної (плаваючої) ставки відсотка полягає в тому, що вона складається з двох елементів – фіксованої частини та додаткової маржі, яка може змінюватися (переглядатися).

При зміні умов договору, на підставі додаткової угоди, може змінюватися також тип графіків виплат/погашень, який був початково занесений при відкритті угоди.

Графік виплат/погашень заноситься в угоду за умовою, якщо датою сплати кожного виданого траншу є дата закінчення угоди - графік «RD_Transh». Існують випадки, що у кожного траншу може бути свій строк сплати – наприклад 30 днів. Тобто кожен транш видається зі строком, що не перевищує 30 днів і в таких угодах графік виплат/погашень не заноситься на батьківській угоді, оскільки кожен транш має свій власний графік. Кредити з таким графіком називаються «RD_Last». Ці кредити також відрізняються черговістю сплати тіла кредиту. У графіку «RD_Transh» сплачується останній виданий транш, а от у кредитах із графіком «RD_Last» погашення починається з самого першого виданого траншу.

Тип графіку виплат/погашень в кредитному договорі не прописується, а вже заноситься Відділом адміністрування в АБС та перевіряється вже Відділом обліку та контролю банківських операцій. Дуже важливо співставити графік лімітів та графік виплат/погашень, оскільки одна похибка може призвести до відключення кредитної угоди.

Існує ще безліч різних ситуацій, які неможливо проконтролювати. Кожного дня бухгалтерія банку виконує одні і ті ж функції, бо без них банк просто не зможе стабільно функціонувати. Постійно виплавляються помилки, вдосконалюється та автоматизується облік в АБС.

2.3 Бухгалтерський облік овердрафтів для юридичних осіб

Кредит овердрафт надається шляхом оплати з відповідного поточного рахунку платіжних документів Позичальника в сумі понад кредитового залишку коштів на ньому, отримуючи при цьому дебетовий залишок, але в межах встановленого ліміту та строком менше одного року.

Днем надання кредиту овердрафт вважається день оплати з поточного рахунку Позичальника розрахункових документів на суму, що перевищує кредитовий залишок, на кінець дня на цьому рахунку.

Днем погашення кредиту овердрафт вважається день зарахування на поточний рахунок Позичальника грошових коштів до утворення кредитового або нульового залишку на цьому рахунку.

Валютою кредиту овердрафт є валюта, в якій Клієнту відкрито поточний рахунок в Банку, на якому встановлюється ліміт овердрафту. План використаних рахунків для обліку кредитів представлений у Таблиці 2.4:

Таблиця 2.4

Перелік використаних рахунків

Рахунок	Ознака рахунку	Назва рахунку
1200	А	Кореспондентський рахунок в НБУ
2063	А	Кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
2600	АП	Кошти на вимогу суб'єктів господарювання

Рахунок	Ознака рахунку	Назва рахунку
2607	А	Нараховані доходи за кредитами овердрафт, що надані суб'єктам господарювання
2657	А	Нараховані доходи за кредитами овердрафт, що надані небанківським фінансовим установам
2650	АП	Кошти на вимогу небанківських фінансових установ
2909	П	Інша кредиторська заборгованість за операціями з клієнтами банку (транзитний рахунок)
3578	А	Інші нараховані доходи
3600	П	Доходи майбутніх періодів
3801	АП	Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів
6020	АП	Процентні доходи за кредитами овердрафт, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю
6511	П	Комісійні доходи від кредитного обслуговування клієнтів
9129	А	Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам
9900		Контррахунки для рахунків розділів 90-95

Облік кредитів овердрафт на дату укладання договору представлений у Таблицях 2.5 -2.7.

Таблиця 2.5

Облік кредитів овердрафт на дату укладення договору

№ з/п	Назва операції	Дт	Кт
1.	Облік зобов'язань за кредитним договором	9129	9900

Якщо на дату операції овердрафт надається частково, то на позабалансовому рахунку 9129 відображається різниця між загальною сумою зобов'язання за договором і наданою сумою кредиту.

Сума наданого кредиту овердрафт відображається за дебетом поточного рахунку Клієнта. Дебетовий залишок у межах встановленого ліміту утворюється шляхом оплати платіжних документів Позичальника у сумі понад кредитового залишку коштів на цьому рахунку.

Таблиця 2.6

Облік операцій з надання кредиту овердрафт

№ з/п	Назва операції	Дт	Кт
1.	Сума наданого кредиту овердрафт відображається	2600, 2650	1200, 2600, 2650
2.	Нарахування комісії за підготовку договору та/або за надання овердрафту, згідно умов договору.	3578	3600
3.	Погашення комісії за договором овердрафту	2600,2650	3570,3578
4.	Винесення несплачених комісій на прострочку	3578	3578
5.	Погашення суми овердрафту (здійснюється автоматично), за рахунок грошових надходжень на поточний рахунок Позичальника	1200,2600, 2650,	2600,2650
6.	Погашення несанкціонованої перевитрати та процентів за перевитратою	2600,2650	2600,2650, 2063,2607, 2657,2068
7.	Списання зобов'язань банку в день закінчення кредитного договору	9900	9129

Погашення суми овердрафту (несанкціонованої перевитрати) здійснюється автоматично, за рахунок грошових надходжень на поточний рахунок Позичальника шляхом зменшення дебетового залишку. Списання зобов'язань Банку проводиться автоматично в день закінчення кредитного договору. У разі, якщо в зазначений у договорі термін, овердрафт або несанкціонована перевитрата на поточному рахунку не погашено, то така заборгованість вважається простроченою.

Плата за користування кредитом овердрафт може стягуватися у вигляді:

- 1) процентного доходу (процентів);
- 2) непроцентного доходу(комісій).

Строк погашення суми процентів встановлюється договором овердрафту. У разі настання строку погашення відповідно до умов договору овердрафту погашення процентів здійснюється на підставі платіжного доручення Клієнта або меморіальним ордером у разі передбаченого договірною списання. У разі несплати процентів в строк, сума процентів на наступний робочий день

співробітником переноситься на рахунок заборгованості за нарахованими доходами за кредитами.

Нарахування комісії за розрахункове обслуговування за договором овердрафту, за надання овердрафту проводиться в день надання кредиту, або щомісячно. Списання суми комісії на процентні доходи здійснюється впродовж терміну дії договору прямолінійним методом на звітну дату і остаточно при повному погашенні овердрафту. У разі нарахування інших комісій впродовж строку дії договору (за зміну умов кредитування, за здійснення моніторингу застави та інші), автоматично формується проводка та оприбуткування на рахунок 6511. При настанні строку погашення комісії відповідно до умов договору, погашення здійснюється на підставі платіжного доручення Клієнта або меморіальним ордером відповідальним співробітником. У разі несплати комісій в термін, який вказано в договорі, сума комісії на наступний робочий день переноситься на рахунок обліку простроченої заборгованості.

Таблиця 2.7

Плата за користування кредитом овердрафт

№ з/п	Назва операції	Дт	Кт
1.	Нарахування процентів за договором овердрафт;	2607,2657	6020
	-в іноземній валюті;	2607,2657	3800
	-в гривні за курсом НБУ на час здійснення операції	3801	6020
2.	Погашення процентів за договором овердрафт	2600,2650	2607,2657
3.	Віднесення простроченої заборгованості за договором овердрафту	2063	2600
4.	Перенесення суми прострочених процентів на відповідний рахунок	2068	2607,2657
5.	Нарахування комісії за розрахункове обслуговування	3578	3600

Продовж. табл.2.7

№ з/п	Назва операції	Дт	Кт
6.	Нарахування щомісячної комісії за розрахункове обслуговування заборгованості за овердрафтом	3578	6020
7.	Нарахування інших комісій впродовж строку дії договору (за зміну умов кредитування, за здійснення моніторингу застави та ін.);	3578	6511
8.	Списання суми комісії	3600	6020
9.	Нарахування комісії згідно договору	3578	6511
10.	Погашення комісії за договором овердрафту	2600,2650	3578
11.	Винесення суми комісії на рахунки прострочених доходів	3578	3578

Проаналізувавши облік кредитних операцій банку, можна дійти висновку, що кожний вид кредитів має свій власний рахунок для зручності ведення обліку в АБС. В залежності від виду комісії та причини її нарахування змінюються і рахунки її обліку на кредитних угодах.

Висновки до розділу 2

Аналіз особливостей ведення обліку кредитних операцій ПАТ «БАНК ВОСТОК» у сучасних умовах господарювання дозволив зробити наступні висновки:

1. Організація обліку кредитних операцій таких, як кредитні лінії та овердрафти, здійснюється згідно з економічною суттю цих операцій за балансовими та позабалансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Вона також має забезпечувати виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Відображення кредитів на облікових рахунках залежить від того, до якого виду зобов'язань вони належать. Весь процес кредитування потребує правильного ведення обліку кредитних операцій на відповідних балансових та позабалансових рахунках, оскільки вони мають чітко виражені розбіжності та особливості.

2. Розрізняють два види кредитів: довгострокові та короткострокові. Довгостроковими вважають ті кредити, що тривають більше одного року, а до короткострокових відносяться кредити овердрафт, що тривають не більше одного року. Зобов'язання банку по кредитах та овердрафтам обліковуються за дебетом одного рахунку 9129, а по кредиту 9900. Проте, облік заборгованості по кредитах та овердрафтам клієнта перед банком обліковуються на різних рахунках: 2063 та 2600 відповідно.

3. Рахунки для нарахування відсотків по кредитах та овердрафтам теж відрізняються. Процентні доходи по кредитах нараховуються на рахунки 6025 та 6027, якщо це іпотечний кредит. А по кредитах овердрафт, дохід від нарахування відсотків обліковується на рахунку 6020. Нарухування відсотків по кредитах та овердрафтам відбувається на дебет рахунків 2068 та 2607 відповідно. Проте бувають випадки, коли короткостроковий кредит овердрафт переводять в довгостроковий кредит.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1 Мета, завдання та джерела аудиту кредитних операцій банку

Мета проведення внутрішнього аудиту полягає в незалежній експертній перевірці й оцінці адекватності та ефективності систем управління ризиками, внутрішнього контролю, дотримання законодавства щодо використання та погашення кредиту банку, правильність відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку та якості виконання обов'язків призначених співробітників Банку, вдосконаленні системи внутрішнього контролю Банку, з метою надання Наглядовій раді та Правлінню Банку необхідної підтримки (сприяння) у виконанні їх обов'язків з досягнення цілей Банку.

Завдання визначаються, виходячи з вимог чинного законодавства України, нормативно - правових актів Національного банку України, Статуту Банку, Положення про Управління внутрішнього аудиту ПАТ «БАНК ВОСТОК» (структурний підрозділ), Положення про внутрішній аудит ПАТ «БАНК ВОСТОК». Основними завданнями аудиту є:

1. Перевірка та оцінка ефективності роботи систем управління ризиками, у тому числі системи комплаєнс Банку / Банківської групи, та внутрішнього контролю, корпоративного управління щодо поточних та потенційно можливих ризиків при проведенні операцій працівниками відділень/структурних підрозділів Регіональних Департаментів (далі – РД) Банку.

2. Перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку, а саме своєчасне виявлення порушень та недоліків в діяльності відділень/структурних підрозділів РД Банку, надання рекомендацій щодо вжиття заходів для уникнення та недопущення цих недоліків в подальшому.

3. Розслідування в межах своїх повноважень вчинених і запобігання майбутнім порушенням у системі внутрішнього контролю, а також попередження виникнення будь-яких ризиків.

4. Виявлення сфер потенційних збитків для Банку / Банківської групи, сприятливих умов для шахрайства, зловживань і незаконного привласнення коштів Банку.

5. Перевірка і надання рекомендацій щодо виконання вимог з ефективного управління ризиками Банку / Банківської групи.

6. Виявлення та перевірка випадків перевищення повноважень посадовими особами відділень/структурних підрозділів РД Банку / Банківської групи і виникнення конфлікту інтересів.

Для проведення аудиту кредитних операцій банку, аудитор для початку повинен отримати для цього потрібну інформацію. Джерелом придбання якої є:

- 1) документи, що регламентують облікову політику економічного суб'єкта і внесення змін до неї;
- 2) бухгалтерська звітність;
- 3) статистична звітність;
- 4) контракти, договори, угоди економічного суб'єкта;
- 5) внутрішньо банківські інструкції;
- 6) матеріали податкових перевірок;
- 7) матеріали судових і арбітражних позовів;
- 8) документи, що регламентують виробничу та організаційну структуру економічного суб'єкта, список його філій і дочірніх компаній;
- 9) відомості, отримані з бесід з керівництвом та виконавчим персоналом економічного суб'єкта;
- 10) інформація, отримана під час огляду економічного суб'єкта, його основних ділянок і складів.[19].

3.2 Внутрішній аудит кредитних операцій банку

Перевірка кредитних операцій розпочинається із з'ясування аудитором умов надання кредитів та їх видів. Об'єктами особливої уваги внутрішнього аудитора повинні бути:

- спекулятивні кредитні операції;
- нові види кредитів;

- кредити, частка яких у кредитному портфелі зростає;
- пролонговані, прострочені та безнадійні кредити

Внутрішні аудитори повинні приділяти значну увагу проблемним кредитам. Перш за все, краще з'ясувати, що стало причиною появи таких кредитів, адже поява банківських проблемних кредитів викликана впливом багатьох факторів, що представлені в Табл. 3.1:

Таблиця 3.1

Причини появи проблемних позик

№ з/п	Причини
1.	Низький рівень кваліфікації співробітників банку
2.	Некоректне оформлення кредитних угод
3.	Невірне визначення кредитного рейтингу позичальника
4.	Порушення принципів кредитування
5.	Недостатній рівень внутрішнього контролю за наданими кредитами
6.	Кредитування окремих категорій позичальників на пом'якшувальних умовах
7.	Відсутність достатньо повної інформації про позичальника
8.	Високий рівень кредитного ризику, на який наражається банк з метою отримання якомога більшого доходу: <ul style="list-style-type: none"> - надання великих кредитів; - запровадження нових видів операцій та виконання традиційних з високим рівнем ризику.

Для того, щоб перевірити кредитний бізнес, аудитор повинен попросити банк підтвердити всі рахунки, кредитні договори та додатки до них. За кредитним договором аудитор з'ясує, які об'єкти кредитуються, умови одержання та погашення кредиту, процентну ставку за кредитом, суму збільшення або зменшення, розмір власних запасів ліквідності та собівартості продукції підприємства, забезпечення зобов'язання, джерело погашення кредиту, термін кредиту, інші умови кредиту та відносини між підприємством і банком.

Керівництво банку вважає створення резерву на очікувані кредитні збитки ключовим фактором фінансового тиску а фінансовий результат банку. Після переоцінки фактичних і очікуваних платежів банк оцінює дисциплінованість позичальників, враховуючи динаміку їх діяльності у військовий час, банк оцінив потенційний ступінь погіршення показників, можливі ймовірності дефолту та ймовірну зміну сформованих резервів під очікувані кредитні збитки. Згідно з прогнозом керівництва банку. Витрати, понесені на створення додаткових резервів під очікувані кредитні збитки, не призведуть до порушення нормативних вимог НБУ до достатності капіталу.

Не менш важливим питанням при перевірці кредитних операцій є визначення плану проведення аудиторських процедур за окремими етапами аудиторського процесу перевірки кредитних операцій. На початковому етапі внутрішнього аудиту цих операцій передбачаються такі аудиторські процедури:

- планування перевірки, визначення цілей, об'єктів та обсягу аудиту;
- перевірка вивчення матеріалів попереднього аудиту та перевірка виконання його рекомендацій;
- визначення аудиторської вибірки для внутрішнього аудиту кредитних операцій;
- оцінка фактичного стану та організації кредитної діяльності банку згідно внутрішніх положень та процедур кредитування;
- аналіз кредитного портфелю банку, його філій, що підлягають внутрішньому аудиту;
- аудиторська перевірка кредитного портфелю банку та дотримання встановлених лімітів.

Другим важливим етапом внутрішнього аудиту кредитних операцій є перевірка кредитних справ (договорів). На цьому етапі передбачається використання внутрішнім аудитором таких аудиторських процедур:

- перевірка якості формування кредитних справ;
- повнота прийнятих документів щодо ідентифікації позичальника, оцінки його фінансового стану та документації щодо забезпечення;

- перевірка процедури оцінки ризиків та прийняття рішень за кредитними операціями;
- оцінка внутрішнім аудитором процедури видачі кредитів та порядку оформлення кредитних договорів;
- оцінка процесу адміністрування кредиту та аналіз прийнятого забезпечення;
- оцінка діючої системи внутрішнього контролю за виконанням рішень кредитного комітету (комісії).

На етапі перевірки відображення кредитних операцій у системі бухгалтерського обліку передбачаються такі аудиторські процедури:

- порядок видачі та перенесення кредитів в іншу категорію;
- перевірка процесу оприбуткування / списання застави; - перевірка оприбуткування системи договорів;
- перевірка нарахування відсотків, штрафів, комісій, пені;
- контроль за правильністю нарахування резервів.

На завершальному етапі внутрішнього аудиту кредитних операцій передбачаються такі аудиторські процедури:

- оцінка ефективності роботи кредитного відділу банку з проблемною заборгованістю;
- перевірка повноти та правильності відображення даних в програмному забезпеченні банку;
- аналіз отриманих аудиторських доказів;
- підготовка внутрішнім аудитором звіту щодо перевірки кредитних операцій та ознайомлення і підписання його керівництвом банку [20].

Таким чином, вищерозглянуті етапи проведення процедури аудиту та послідовність їх використання сприятиме удосконаленню управління кредитною діяльністю банку.

При проведенні внутрішнього аудиту кредитних операцій було зроблено висновок про те, що бухгалтерія веде облік кредитів на відповідних рахунках в залежності від виду кредиту. Проте була виявлена суттєва помилка пов'язана із припиненням визнання фінансового активу. Проблема полягала у

тому, що банк не робив припинення визнання кредиту при зміні відсоткової ставки згідно умов договору при фіксованому типі ставки відсотка.

По всіх кредитних угодах (траншах), в яких змінювалася ставка відсотка з нового 2023 року, було відтворене автоматичне припинення визнання і швидко виправлені помилки.

3.3 Удосконалення обліку і аудиту кредитних операцій банку

Удосконалення обліку і аудиту кредитних операцій в банку є важливим завданням для забезпечення ефективного функціонування фінансової установи і зниження ризиків. Удосконалення обліку і аудиту кредитних операцій в банку може включати ряд заходів для поліпшення ефективності і надійності процесів управління кредитним портфелем. Ось кілька можливих напрямків удосконалення (Табл.3.2):

Таблиця 3.2

Напрямки удосконалення обліку і аудиту кредитних операцій банку

Напрямок	Зміст
Встановлення жорсткого контролю над процесом кредитування	Банк повинен розробити і впровадити чіткі процедури для оцінки кредитоспроможності клієнтів, встановлення лімітів кредитування і контролю за використанням кредитних коштів. Важливо забезпечити відокремлення обов'язків між різними співробітниками банку для запобігання можливості шахрайства або конфлікту інтересів.

Напря́м	Змі́ст
Підвищення кваліфікації персоналу	<p>Банк повинен забезпечити належну підготовку свого персоналу у галузі обліку і аудиту кредитних операцій. Це включає надання регулярних навчань і тренінгів з актуальних питань кредитування, а також знайомство з внутрішніми процедурами банку щодо обліку і контролю.</p>
Автоматизація процесів обліку кредитів	<p>Банк повинен приділяти значну увагу вдосконаленню кредитних операцій банку. Відповідно до змін в законодавстві, банк повинен оперативно автоматизувати всі пов'язані процеси. Створювати системи, які не лише обробляють інформацію, а й підтримують управлінські рішення, що значною мірою знижує трудомісткість облікових робіт, підвищує вірогідність зведень та якість рішень, що приймаються.</p>
Управління ризиками банку	<p>Банк повинен інформувати співробітників у сфері культури управління ризиками, ураховуючи дотримання Корпоративного Кодексу та культури контролю банку для того, щоб скоротити вірогідність</p>

	виникнення різних ризиків.
--	----------------------------

Висновок до розділу 3

Дослідження особливостей проведення внутрішнього аудиту ПАТ «БАНК ВОСТОК» дозволило зробити наступні висновки:

1. Метою проведення внутрішнього аудиту є незалежна експертна перевірка та оцінка адекватності та ефективності систем управління ризиками, внутрішнього контролю, дотримання законодавства щодо використання та погашення кредитів банку, правильність відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку. Основними завданнями аудиту є: перевірка та оцінка ефективності роботи систем управління ризиками, перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку кредитних операцій, розслідування, виявлення сфер потенційних збитків, надання рекомендацій, виявлення випадків перевищення повноважень співробітниками банку.

2. На початку внутрішньої перевірки аудитор має з'ясувати умови надання кредитів та їх види, а особливо звернути увагу на спекулятивні кредитні операції, нові види кредитів, кредити з більшою часткою у кредитному портфелі, пролонговані, прострочені, безнадійні. Перед початком перевірки першим важливим аспектом є визначення плану проведення аудиторських процедур за окремими етапами аудиторського процесу перевірки кредитних операцій. Другим, не менш важливим, етапом внутрішнього аудиту кредитних операцій є перевірка кредитних справ (договорів). На цьому етапі використовуються процедури, згідно плану внутрішнього аудиту. На останньому етапі проведення перевірки аудитор дає безпосередньо оцінку ефективності роботи кредитного відділу банку, здійснює перевірку правильності проведення відображення даних в програмному забезпеченні банку, аналізує отримані аудиторські докази та готує звіт із незалежним висновком.

3. Після загального аналізу фінансової діяльності та стану банку було надано наступні напрямки по удосконаленню обліку: встановлення жорсткого контролю над процесом кредитування, підвищення кваліфікації персоналу, автоматизація процесів відповідно до змін в законодавстві, покращення навиків в управлінні ризиками.

ВИСНОВКИ

На підставі аналізу теоретичних основ і критичної оцінки функціонування обліково-контрольно-аналітичної системи ПАТ «БАНК ВОСТОК» можна зробити наступні висновки і рекомендації.

Однією з основних найприбутковіших діяльностей банку є надання кредитів юридичним особам. Вони відіграють ключову роль у фінансовій діяльності банківської структури. ПАТ «БАНК ВОСТОК» надає банківські послуги фізичним та юридичним особам, а також здійснює залучення депозитів та надання кредитів, інвестиції у цінні папери, перекази платежів по Україні та за кордон, обмін валют та інші послуги. Основною метою діяльності комерційного Банку є отримання прибутку від надання фінансових послуг, а саме: фінансовий лізинг, залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо їх наступного повернення, надання гарантій, факторинг, кредити овердрафт, брокерської та субброкерської а також іншої діяльності. здійснення якої Банком є можливим згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» та чинного законодавства України, як у національній, так і в іноземній валютах.

Зробивши SWOT-аналіз банку можна зробити висновок, що Банк має як позитивні так і негативні сторони. Тобто ще є до чого рухатись та вдосконалюватись. З власного спостереження даний об'єкт дослідження намагається завжди йти на зустріч своїм клієнтам. Хоч це і маловідомий банк, проте в нього є велика кількість контрагентів як фізичних так і юридичних осіб майже у всіх областях України. Перевагою цього банку є те, що він є часткою власності АТ «ФОЗЗІ ГРУП». У даний, дуже складний військовий період для країни, він стабільно отримує прибутки, розвивається, розширяється та активно допомагає Збройним силам України.

Аналіз фінансових показників Банку свідчить про стабільне зростання показників як по кількісним (збільшення активів, капіталу), так і по якісних (збільшення прибутку) критеріях, що підтверджує вірність обраної стратегії та виваженість підходів з боку керівництва щодо управління Банком. Один з пріоритетних напрямів Банку на наступні роки – підтримання ліквідності на достатньому рівні, а також забезпечення своєчасного впровадження

законодавчих вимог та найефективніших методів та систем управління ліквідністю.

Політика управління активами полягає у діяльності Банку, направленої на розміщенні власних та залучених коштів з метою отримання прибутку та забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності Банку. Банк дотримується принципів виваженого фінансового менеджменту при формуванні та управлінні структурою активів та пасивів, ефективного управління співвідношенням окремих джерел та видів зобов'язань, формування оптимальної структури балансу, підвищення платоспроможності та зміцнення фінансової стійкості.

ПАТ «БАНК ВОСТОК» здійснює класифікацію та оцінку фінансових активів, виходячи з бізнес-моделі, яку він використовує для управління цими активами, та характеристик грошових потоків, передбачених договором. Банк визначає бізнес-модель не для кожного активу, а на рівні груп фінансових активів, якими управляє в сукупності для досягнення певної бізнес-цілі.

ПАТ «БАНК ВОСТОК», на основі затверджених Верховною Радою України інструкцій, склав власні в яких створив індивідуальні плани рахунків обліку кредитів та кредитних ліній різних видів. Кожний вид позики має особисту інструкцію, проте існують рахунки, які відображаються лише в програмному забезпеченні для зручності обліку відсотків на прикладі кредитів з державною підтримкою «5-7-9». Де відсотки за кредитом повністю, або частково сплачуються державою. Для того, щоб розрізнити відсотки, які має сплатити клієнт, а які фонд, було розроблено спеціальні рахунки восьмого класу внутрішнього обліку.

Відображаючи кредитні операції на рахунках бухгалтерського обліку, насамперед беруть до уваги цільове спрямування кредиту, що має перевагу над його формою. У кожній групі рахунків для відображення конкретних кредитних операцій відокремлюються рахунки для обліку наданих кредитів (у т. ч. короткострокових та довгострокових), неамортизованої премії та неамортизованого дисконту за наданими кредитами, простроченої заборгованості, нарахованих доходів та прострочених нарахованих доходів.

Прострочені кредити відображаються на тих же рахунках другого класу, проте вони різняться лише субрахунками.

При проведенні внутрішнього аудиту кредитних операцій було зроблено висновок про те, що бухгалтерія веде облік кредитів на відповідних рахунках в залежності від виду кредиту. Проте була виявлена суттєва помилка пов'язана із припиненням визнання фінансового активу. Проблема полягала у тому, що банк не робив припинення визнання кредиту при зміні відсоткової ставки згідно умов договору при фіксованому типі ставки ві. Проте, бухгалтерія відреагувала на зауваження аудиторів та провела припинення визнання фінансового активу за потрібними угодами, а це свідчить про оперативне реагування на вказані помилки та рекомендації щодо вирішення проблем.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Петраковська, О. В. Мета та завдання аудиту кредитних операцій банку. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації, 2015, 2: 157-165.
2. Малкіна, Я. Д. Нова класифікація витрат та система управлінського обліку розрахунків за податковими зобов'язаннями банків України. Інвестиції: практика та досвід, 2020, 21-22: 101-105.
3. Іванов, А. І. Удосконалення обліку нарахованих доходів за кредитними операціями банків. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітняські аспекти: Збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2020 р.).–Дніпро: НМетАУ, 2020.–578 с., 2020, 146.
4. Bondarenko, N. M.; Sitenko, V. O. Удосконалення обліку кредитних операцій у ломбардах. Accounting & Finance/Oblik i Finansi, 2020, 88.
5. Мордовцев, О., Казанський, М. Міжнародні стандарти фінансової звітності як інструмент нормативно-правового забезпечення операцій з кредитним портфелем банків України. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"(економічні науки), 2020, 1: 18-23.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки : Закон України від 20.03.2023 № 2970-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2970-20> (дата звернення: 09.04.2024)
7. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14> (дата звернення: 09.04.2024)
8. Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5178-17> (дата звернення: 09.04.2024)

9. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України : Постанова Національного банку України; Положення, Вимоги, Перелік від 04.07.2018 № 75 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0075500-18> (дата звернення: 12.04.2024)

10. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14> (дата звернення: 12.04.2024)

11. Про затвердження Положення про визначення критеріїв для списання знецінених фінансових активів банків України за рахунок оціночних резервів під очікувані кредитні збитки : Постанова Національного банку України; Положення від 13.04.2020 № 49 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0049500-20> (дата звернення: 12.04.2024)

12. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14> (дата звернення: 12.04.2024)

13. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 12.04.2024)

14. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ) : Список; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_010 (дата звернення: 12.04.2024)

15. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : Постанова Національного банку України; Положення, Звіт, Форма типового документа від 10.05.2016 № 311 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0311500-16> (дата звернення: 12.04.2024)

16. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України : Постанова Національного банку

України; Інструкція, Перелік від 21.02.2018 № 14 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0014500-18> (дата звернення: 12.04.2024)

17. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України : Постанова Національного банку України; Інструкція, Перелік від 21.02.2018 № 14 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0014500-18> (дата звернення: 12.04.2024)

18. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України : Постанова Національного банку України; Інструкція, Перелік від 21.02.2018 № 14 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0014500-18> (дата звернення: 12.04.2024)

19. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Національного банку України; Перелік, Правила від 27.02.2018 № 17 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0017500-18> (дата звернення: 12.04.2024)

20. Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг про міжнародний факторинг (Оттава, 28 травня 1988 року) (укр/рос) : Конвенція; УНІДРУА від 28.05.1988 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_210 (дата звернення: 12.04.2024)

21. Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку : Постанова Національного банку України; План, Інструкція, Вимоги, Перелік від 11.09.2017 № 89 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0089500-17> (дата звернення: 12.04.2024)